

**ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА І СТУДЕНТА ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ
ІННОВАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ**

У статті розглянуто готовність педагогів до інновацій та запропоновано модель інноваційної діяльності педагогів і студентів.

Як відзначають вітчизняні вчені, у найближчому майбутньому вносити зміни у традиційну парадигму освіти і формування інноваційної культури школи зможуть тільки люди, які мають особливі якості, а саме:

- уміння виділяти і вирішувати науково-педагогічні проблеми у світлі завдань своїх навчальних закладів;
- навички (ми б сказали, мистецтво) рефлексії;
- системне бачення і повне усвідомлення дослідно-експериментальної роботи;
- постійну готовність до сприйняття нової інформації [1: 31].

Інноваційний підхід як найвищий ступінь креативного росту педагога є особливо актуальним для характеристики освітніх нововведень не тільки окремих педагогів, а, що є визначальним для нашого часу, цілих педагогічних колективів навчально-виховних закладів. Поняття "інноваційна діяльність" відбиває не лише особливості процесу повного оновлення технологій навчання, що ґрунтується на гуманістичному підході як цілісної орієнтації. Це перебудова особистісних установок педагога та колективу в цілому.

Проблема інновацій турбує науковців різних галузей науки, які вважають, що головним чинником стійкого економічного розвитку країни є впровадження науково-технічних інновацій, тобто застосування нових, більш продуктивних технологій, які суттєво змінюють обсяги та якість виробництва і життєдіяльності людини.

У зв'язку з цим актуальним є питання готовності педагога і студента до інноваційної діяльності. Поняття "готовність" є предметом дослідження як психологів, так і педагогів. Психологи розглядають готовність до діяльності як передумову цілеспрямованої діяльності, її регуляції, стійкості та ефективності. Це "...цілеспрямоване вираження особистості, що включає її переконання, погляди, відношення, мотиви, почуття, вольові та інтелектуальні якості, знання, навички, вміння, установки" [2: 70].

Ряд визначних учених, таких, як В.О. Моляко, А.М. Линенко, О.Г. Ярошенко, свої праці присвятили дослідженню готовності педагога до інноваційної діяльності. Учені розглядають готовність як цілісне утворення, довгострокове за часом, як модель що визначається своїми іманентними та інваріантними складовими, як сукупність мотиваційного (усвідомлена потреба в освоєнні та втіленні передового педагогічного досвіду), змістовно-процесуального (сутність психолого-педагогічних та економічних знань з проблеми, процесуальні вміння освоєння та втілення досвіду), конструктивного (уміння творчо реалізувати досягнення виробництва у практиці навчально-виховної роботи) компонентів, що знаходяться між собою в органічному поєднанні, і розвиток хоч одного з них, безперечно, впливає на вдосконалення інших, а недостатня сформованість веде до того, що дана особистісно значуща якість учителя не досягає високого ступеня розвитку [3: 11-12].

Як бачимо, готовність до інноваційної діяльності залежить від ціннісної орієнтації особистості, її мотиваційної сфери. Сприйняття інноваційних процесів потребує практично від кожного вчителя відповідного внутрішнього стану готовності (мотивації), який передбачає перебудову педагогічного мислення, тобто більш або менш значне руйнування стереотипів педагогічної діяльності, що формувалися протягом років.

У процесі освоєння інновацій від педагога установка на розуміння нового та його створення, нетрадиційний підхід до структурування навчально-виховного процесу, вміння творчо вирішувати питання, які виникають у педагогічній взаємодії з вихованцями та колегами. Зрозуміло, що підготовка педагога нового типу, здатного до здійснення і самостійної постановки завдань інноваційного навчання, повинна визначитись якомога раніше. В ідеалі необхідно було б перевіряти креативні здібності абітурієнтів під часу вступу до навчальних закладів і здійснювати профвідбір. Однак, враховуючи, по-перше, що професія педагога – масова, по-друге, що в умовах сучасної системи навчальних закладів освіти різного підпорядкування та рівня підготовки фахівців, здійснити загальні вимоги до відбору майбутніх студентів нелегко, головний зміст роботи щодо підготовки здатних до інновацій педагогів має виконувати навчальний заклад (коледж, інститут, університет).

Дослідження проблеми становлення готовності педагогів до використання інновацій із студентами педагогічних навчальних закладів показало, що переважна більшість педагогів позитивно ставиться до введення новачків, однак вони відчувають труднощі у їх відборі та практичному застосуванні. В цілому спостерігається захоплення новаторськими методами та перенесення їх у власну роботу. Характерно, що значна кількість опитаних відчуває певні комплекси невідповідності власного рівня педагогічної діяльності рівню визнаних і відомих новаторів, чий досвід їх захоплює і слугує зразком для наслідування, водночас ми констатуємо боязкість у прийнятті нестандартних рішень саме через недооцінку власних сил, що прозвучала у багатьох відповідях студентів-випускників.

Порівняння даних опитування з даними, отриманими під час роботи з досвідченими педагогами, та їх аналіз у контексті вимог особистісно-орієнтованого підходу до викладання і навчання (роботи Ш.О. Амонашвілі,

О.А. Абдуліної, Е.В. Бондаревської, В.В. Краєвського та ін.) дали змогу визначити такі показники готовності педагога до інноваційної діяльності: 1) усвідомлена потреба введення педагогічних інновацій на рівень власної педагогічної практики; 2) інформованість про новітність педагогічних технологій, знання новаторських методик роботи; 3) бажання створювати власні творчі завдання, методики, проводити експериментальну роботу; 4) готовність до подолання труднощів як змістовного, так і організаційного плану; 5) наявність практичних умінь щодо освоєння педагогічних інновацій та створення нових, зокрема, потреба у новаціях активізує роботу з накопичення знань у певній галузі, а успішність власної педагогічної інноваційної діяльності допомагає долати труднощі, шукати нові способи діяльності, обстоювати новаторські підходи перед бюрократичними структурами тощо.

Співвідношення виявів цих показників дає можливість виділити деякі рівні сформованості готовності до педагогічних інновацій, які ми умовно назвали: інформаційний, пробний (пошуковий), творчий. Для педагогів інформаційного рівня освоєння педагогічних інновацій характерною є змістова орієнтація у загальних теоретичних підходах та знання методик роботи конкретних методик роботи педагогів-новаторів, а також зарубіжного досвіду педагогічних технологій. Окремі з них застосовують елементи таких систем у власній педагогічній діяльності. Є й такі, хто заявляє, що новітні технології не можуть бути застосовані поза особистістю їх авторів. Педагоги пошукового рівня освоєння інновацій намагаються втілити у власну діяльність відомі технології і методики виховної роботи. Характерним для цих педагогів є прагнення працювати по-новому, не на словах, а на ділі, спроби експериментувати, бажання ділитися досвідом як успіхів, так і помилок з однодумцями. Педагоги творчого рівня освоєння педагогічних інновацій глибоко розуміють їх роль у виконанні сучасних завдань освіти, мають широкі і змістовні знання про наукові та новаторські підходи до навчання і виховання, успішно володіють новітніми методиками та беруть участь у їх створенні. Для них характерне прагнення індивідуального творчого внеску в інноваційний процес.

Як підкреслює Т. Поніманська, деякі види готовності до інноваційної педагогічної діяльності слід готувати у студентів у період вузівського навчання. Вона умовно назвала їх ситуативною, творчою та авторською [4].

Ситуативна готовність передбачає вміння оперативно і доцільно розв'язувати нестандартні завдання, що виникають у виховному процесі, з ініціативи його учасників (батьків, дітей, колег, керівництва) за умови, що педагог є суб'єктом інновації. Такі завдання досвідчені педагоги вирішують постійно і покладаються на власний досвід, педагогічну інтуїцію, знання. У процесі вузівської підготовки саме ці завдання є найбільш складними, оскільки потребують умінь швидко знаходити самостійні рішення на основі точного аналізу ситуації.

Творча інноваційна готовність є основою педагогічного процесу, що базується на передових ідеях та новітніх методиках. Ми впевнені, що всі педагогічні вміння та навички, які формуються під час навчання у ВНЗ, обов'язково повинні передбачити творчий рівень їх засвоєння.

Готовність до авторських інновацій, які є суто індивідуальними, потребує педагогічного мислення, спрямованого на знаходження, продукування і розробку нових педагогічних проблем, завдань та технологій.

Цей вид педагогічної інноватики недостатньо представлений у процесі підготовки педагога, тож необхідно вивчати й розробляти відповідні методики.

Досягнення таких наук, як синергетика, нейролінгвістика, квантова психологія стверджують: кожна країна, яка певний час мала недостатній рівень економічного розвитку в кінці ХХ – на початку ХХІ століття, має змогу при створенні певних внутрішніх умов – в першу чергу вдосконалення управлінських кадрів – зробити новий старт, стрибок у своєму розвитку. Прикладом цього є "азіатське чудо" (Японія, Китай, Південна Корея, Тайвань, Гонконг, Сінгапур та ін.). Досвід цих країн свідчить, що не можна побудувати інноваційну економіку без поширення інноваційної культури. Сьогодні у світі майже всі переконалися, що успіх економіки перебуває у прямій пропорційній залежності від упровадження інноваційних технологій. І найперше, з чого ми повинні розпочати, – створити відповідне культурне інноваційне середовище.

Аналізуючи зміни у цих країнах, можна констатувати, що ключ до створення інноваційної економіки має комплексний характер: необхідно поєднати інноваційні технології з поширенням інноваційної культури серед педагогів, студентів, учнів та інших верств населення.

Учені вважають, що інноваційні технології значно змінюють людей, їх спосіб життя, звички. Наприклад, винахід автомобіля поділив проживання людей на зони ділової активності, зони відпочинку, індустріальні зони... Поки не було автомобілів, діти могли гуляти у відносній безпеці. Тепер батьки відчувають більший страх за дітей. Значна частина економіки пов'язана тепер з автомобільним бізнесом, будівництвом доріг, автосервісом. Вважається, що ми створили автомобіль, але не меншою мірою – автомобіль створив нас... Не менш вражаючим є вплив появи комп'ютерів та телекомунікаційних систем на життя людей [5].

З чого треба починати інноваційну діяльність педагогів? З відповіді на питання: чим відрізняються нововведення від інновацій. До цього часу існує ілюзія, що ми розвиваємося, використовуємо інновації? Насправді ж більшість освітян, управлінців, робітників архівів не відрізняють інновацій від нововведень. А це принципово.

Якщо нововведення – це щось нове, то інновації це не просто нове, це суттєва конкурентна перевага на міжнародному ринку.

У Житомирському державному університеті вже організована інноваційна діяльність педагогів і студентів: створена кафедра інноваційних технологій освіти та виховання, спеціалізований інноваційний центр, розроблено спецкурси "Інноваційний пошук учителя" та "Інноваційний менеджмент", студенти займаються пошуковою діяльністю: знаходять інноваційні технології в різних сферах народного господарства (освіти, бізнесу, менеджменту, промисловості та ін.). Робота проводиться в бібліотеках і шляхом соціологічного

опитування фахівців. У свою чергу науковці-аналітики відбирають найбільш перспективні інноваційні технології. На основі цієї діяльності випускаються дайджести та проводяться семінари, конференції, круглі столи.

Запроваджена ідея створення наукового містечка як форми співробітництва між держадміністрацією та вищою освітою. Одне з перших таких містечок було створено наприкінці минулого століття у Кембріджі, яке зосередило концентрацію цікавих ідей, університетського наукового товариства, промисловості та бізнесу. Сьогодні у світі існує велика кількість подібних інноваційних центрів. Реалізація ідеї євроінтеграції багато в чому залежить від того, як будуть у нас працювати інноваційні центри.

Отже, організація інноваційної діяльності педагогів та студентів у ВНЗ дозволить допомогти вирішити ряд важливих проблем (створення інноваційної справи, формування інноваційної культури, поширення інноваційної психології, перехід економіки до інноваційної моделі розвитку).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Гільбух Ю.З., Дробноход М.І. Інноваційний експеримент в школі: на допомогу початкуючому дослідникові. – К., ІЗМН, 1994 – 214 с.
2. Максименко С.Д., Пелих О.М. Фахівця потрібно моделювати // Рідна школа. – 1994. – №3. – С.16.
3. Моляко В.О. Психологічна готовність до творчої праці. – К.: Знання УРСР, 1989. – 215 с.
4. Поніманська Т.І. Нові аспекти педагогічної освіти // Освіта. – 1998. – № 51. – С. 97.
5. Нэсбитт Д., Эбурдин П. Что нас ждёт в 90-е годы. Мегатенденции: год 2000. – М.: Республика, 1992. – 415 с.

Матеріал надійшов до редакції 18.10. 2005 р.

Virkovskiy A. P. Innovatsionnaya deyatelnost' pedagoga i studenta kak usloviye formirovaniya innovatsionnoy kul'tury.

В статье рассматривается готовность педагогов к инновациям и предлагается модель инновационной деятельности педагогов и студентов.

Virkovski A. P. Innovative Activity of a Teacher and Student as a Condition of Shaping Innovative Culture.
The article deals with teachers ability of to introduce innovations and suggestsa model of innovative activity of the teachers and students.